

38. Eesti õigusteadlaste päevad

Õigusriik ja julgeolek

Neljapäev, 26. september

9.00-10.00 Hommikukohv (Vanemuise kontserdimaja, ukсед avatakse kell 8.45)

Avamine

10.00 **Hanno Pevkur**, kaitseminister

Plenaaristungid

10.20-11.35

20 aastat NATOs

Väitlusjuht: *Dr. iur.* **Mart Susi**, Tallinna Ülikooli inimõiguste professor

Arutelul osalevad: PhD **Ülle Madise**, õiguskantsler; **Kaupo Rosin**, Välisluureameti peadirektor; **Kalev Stoicescu**, Riigikogu riigikaitse komisjoni esimees

Avaplenaaristung keskendub nelinurgale NATO, Eesti, rahvusvaheline õigus ja õigusriik. Kas rahvusvahelisel õigusel põhinev maailmakord muutub illusoorseks, kui agressioonid ja sõjakuriteod jäävad õiglase karistusega ning ühe enam juhitudakse maailmapoliitikas printsibiist „kellel jõud, sellel õigus“? Kas Eesti on valmis taasiseseisvumise ajal sõnastatud demokratliku õigusriigi põhimõtteid järgima ükskõik kui erandlikus ja omariikluse edasikestmist ähvardavas olukorras? Milline kaal on NATO „kõõgipool“ rahvusvahelise õiguse ja õigusriigi põhitõdedel? Esinejad käsitlevad omavahelises diskussioonis lisaks nimetatud teemadele kõige aktuaalsemaid päevapoliitilisi julgeolekuküsimusi ning NATO hetkeolukorda rahvusvahelise õiguse ja inimõiguste kontekstis.

11.35-12.00 Õiguse eest seisja autasu(de) üleandmine, sh kõne(d)
Vastutaja: Justiitsministeerium

12.00-12.30 Kohvipaus

12.30-14.00

20 aastat Euroopa Liidu kohtusüsteemi osana: senised kogemused ja perspektiivid

Väitlusjuht: *Dr. iur. Priit Pikamäe*, Euroopa Kohtu kohtujurist

Arutelul osalevad: PhD **Uno Lõhmus**, Euroopa Kohtu kohtunik aastatel 2004-2013; **Küllike Jürimäe**, Euroopa Kohtu kohtunik, kolmanda koja president; *Mag. iur. Lauri Madise*, Euroopa Liidu Üldkohtu kohtunik; PhD **Iko Nõmm**, Euroopa Liidu Üldkohtu kohtunik

Esmalt arutatakse retrospektiivselt, kuidas toimus kakskümmend aastat tagasi Eesti kohtusüsteemi astumine dialoogi Euroopa Liidu kohtuga ning millised olid esimeste seal teenistusse asunud Eesti kohtunike ees seisnud peamised väljakutsed. Seejärel vahetatakse mõtteid, kuidas paistab Eesti kohtute tegevus Euroopa Liidu kohtu vaatenurgast ning võetakse vaatluse alla peatselt jõustuv Euroopa Liidu kohtu tegevuse reform.

14.00-15.15 lõuna

Alates plenaaristungi lõppemisest kell 14 siirduvad osalejad seksioonidesse, s.t jagunetakse viide toimumiskohta: Vanemuise kontserdimaja, Tartu Ülikooli aula, Tartu Ülikooli raamatukogu konverentsikeskus, V Spa konverentsikeskus, Lydia hotelli sündmuskeskus.

15.15-16.45

Tarbijate finantsturvalisus majanduslanguse ajal

Väitlusjuht: *Dr. iur. Karin Sein*, Tartu Ülikooli tsiviilõiguse professor

Dain Maano Muru, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ettevõtluse osakonna jurist
Finantsteenused – kas õnn või õnnetus? Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti vaatenurk

Kilvar Kessler, Finantsinspektsiooni juhatuse esimees

Vastutustundliku laenamise põhimõte: kapitalinõuded ja trahvid vastutustunde kiirendina

Jüri Puust, Swedbanki kohtumenetluse osakonna juhataja

Võlausaldaja vaade tarbijakrediidi regulatsioonile

PhD **Piia Kalamees**, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna tsiviilõiguse kaasprofessor

Näita käppa ehk kas välja petetud eID abil sõlmitud laenuleping on kehtiv?

Järjest enam räägitakse Eestis võimust võtvast majanduslangusest ja peaaegu igal nädalal tuleb uudiseid töökohtade koondamisest. See seab ohtu ka tarbimislaenude, sh eluasemelaenude tagasimaksmise võimekuse, suureneb võlgnike arv ja sellega seonduvalt kasvavad sotsiaalsed probleemid. Seksioonis käsitletakse antud teemat, sh vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist nii riikliku järelevalve (Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti ja Finantsinspektsiooni) kui ka krediidisektori vaatest. Kas kehtiv õigus võimaldab tagada tarbijate finantsturvalisuse keerulistel aegadel ja kus on kõige olulisemad kitsaskohad?

Samuti püstitatakse järjest sagedane küberkuritegevuse ja identiteedivarguste kontekstis küsimus laenulepingu kehtivusest olukorras, kus keegi teine on kasutanud isiku eID-d tarbimislaua võtmiseks. Seejuures analüüsitakse, kas ja kuidas saab tarbija tugineda laenulepingu tühisusele põhjusel, et tema eID-d kasutades tehtud tehingut ei ole teinud tema ise ega tema volitatud isik, vaid tema identiteet oli pettuse teel „kaaperdatud“.

16.45-17.15 Kohvipaus

17.15-18.45

Kui turvaline on anda ära isiklikke õigusi?

Väitlusjuht: *Dr. iur. Triin Uusen-Nacke*, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik

Paavo Uibopuu, notar

Qui facit per alium, facit per se. Esindaja tahe = esindatava tahe?

Arno Ruusalepp, kardiokirurgia osakonna juht, vanemarst-õppejõud

Kuidas jõuda arstiga/kirurgiga kokkuleppele?!

MA **Susann Liin**, Riigikohtu tsiviilkolleegiumi nõunik, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna perekonna- ja pärimisõiguse külalislektor

Ise volitatud – hästi volitatud? Inimese vabadus volitada vs riigi kohustus sekkuda

Sektsioonis arutletakse teemal, kas ja kuidas saame kindlustada heaolu ja turvalisuse puhuks, kui meie arusaamisvõimes toimuvad lühi- või pikemaajalised muudatused. Pime armastus või terviserike. Mida tähendab esindusõigus kõigi asjade ajamiseks ja kas riik peaks sekkuma privaatautonomiasse? Arutelu teemaks on volitus kui eestkoste alternatiiv ning kas on põhjust kontrollida esindusõiguse teostamist ja kuidas seda teha. Tähelepanu all on patsiendi tahteavaldused: kuidas olla tark patsient? Kuidas ja milles oleks vaja leppida kokku arstiga?

15.15-16.45

Tehisintellekti ohud ja nende maandamine

Arutelul osalevad: **Henrik Trasberg**, Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna nõunik;

Rauno Kinkar, Advokaadibüroo LEXTAL vandeadvokaat ja partner. Suhtlus ülejäänud osalejatega veel käib.

Tehisintellekti üha ulatuslikum kasutamine nii riigi kui ettevõtete poolt on loomas lisandväärtust peaaegu igas tööstusharus ning olulistes valdkondades nagu tervishoid, haridus, transport, riigijuhtimine, julgeolek ja keskkonnahoid. Samal ajal tõusetuvad tehisintellektiga märkimisväärsed ohud – on hulgaliselt näiteid, kus asutuste otsuste ja protsesside osaline või täielik automatiseerimine tehisintellektiga toob kaasa diskrimineerivaid, inimeste privaatsust ulatuslikult riivavaid või muul viisil põhiõigusi kahjustavaid tagajärgi. Tehnoloogia kuritarvitamine on juba täna põhjustanud süvavõltsingutel põhinevate pettuste laine, ulatuslikuma desinfo ning eriilmeliste manipulatiivsete praktikate leviku kui ka uued küberturvalisuse ohud. Osalejad arutavad, millised on olulised tehisintellektiga kaasnevad väljakutsed riigi ja inimese vaatest. Samuti vaadeldakse, kas või kuidas läbi AI määruse ja laiema

õigusraamistiku, rahvusvahelise koostöö kui ka Eesti siseriiklike strateegiate üritame võimalikke ohte adresseerida ning millised õiguspoliitilised vm arengud on vajalikud, et tehisintellekti kasutamine püsiks usaldusväärne ja vastutustundlik.

16.45-17.15 Kohvipaus

17.15-18.45

Eesti Euroopa finantskeskuseks

Vastutaja: Eesti Advokatuur

15.15-16.45

Jälitus ja teabehange kriminaalmenetluses

Väitlusjuht: PhD **Tambet Grauberg**, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna karistusõiguse külalislektor, Pärnu Maakohtu kohtunik

Arutelul osalevad: PhD **Eerik Kergandberg**, Riigikohtu kriminaalkolleegiumi endine liige; **Oliver Nääs**, Advokaadibüroo LEXTAL vandeadvokaat ja partner; **Taavi Pern**, juhtiv riigiprokurör; PhD **Arnold Sinisalu**, Kaitsepolitseiameti endine peadirektor

Julgeolekuohtudest tingituna on suurem vajadus koguda salaja teavet ennetavalt, et tõkestada ja avastada kuritegusid. Kriminaalmenetluse ja ohutõrje põimumisel tuleb leida tasakaal avalike huvide ja üksikisiku õiguste vahel. Kas ja millistel tingimustel on tagatud põhiõiguste toime ja kohtulik kontroll inimeste jälgimise üle? Kaitseõigus, kohtumenetluse poolte võrdsuse ja võistlevuse põhimõtted seavad nõudeid salaja kogutud teabe kasutamisele kohtumenetluses. Kas julgeoleku või kriminaalmenetluse huvidest lähtudes võib olla õigustatud süüdistatava menetluspõhiõiguste riive ja millised tasakaalustavaid meetmeid tuleks seejuures kasutusele võtta?

16.45-17.15 Kohvipaus

17.15-18.45

Üksikisik kaamerate panoptikumis. Kaamerad avaliku võimu käsutuses

Väitlusjuht: **Risto Hübner**, Advokaadibüroo Nordx Legal vandeadvokaat ja partner

(pealkirjad ja järjekord veel täpsustamisel)

Andrus Padar, Sisekaitseakadeemia kaugseire teadus- ja arenduskeskuse ekspert
Seirekaamerad – müüdid ja tegelikkus

Liisa Ojangu, Andmekaitse Inspeksiooni menetlusvaldkonna juht
Kaamerad – Andmekaitse Inspeksiooni vaade

Andra Laurand, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna haldusõiguse külalislektor
Kaamerad avaliku võimu teenistuses – õiguslik raamistik

Esiolgetest ebakvaliteetsete salvestistega tänavakaameratest, millest telekas näidati arusaamatult hägust kujutist kahtlustatavast kurjategijast, oleme nüüdseks liikunud maailma, kus kogu kesklinn on kaamerateaga kaetud. Siseturvalisuse arengukavas soovitakse erakaamerateaga võrgustumist ja tehisintellekti abi avaliku korra tagamiseks. Politseinikel on nii ülilvaliteetset heli kui pilti salvestavad vormikaamerad rinnas, taevast valvavad (ja salvestavad?) meie käitumist droonid. Milline on kõnealuste kaamerate võimekus ja millist efektiivsust need korrakaitseorganitele loovad? Milline on õiguslik raamistik ja kas meie põhiõigused on kaitstud nii regulatsioonide aspektist kui järelevalveasutuse vaatepunktist?

15.15-16.45

Julgeolek ja inimõigused

Väitlusjuht: *Dr. iur.* **Mart Susi**, Tallinna Ülikooli inimõiguste professor

Kalev Stoicescu, Riigikogu riigikaitse komisjoni esimees
Rahvusvahelised suhted on inimõiguste nägu

PhD **Hent Kalmo**, Vabariigi Presidendi õigusnõunik
Totaalkaitse ja põhiõigused

PhD **Tiina Pajuste**, Tallinna Ülikooli rahvusvahelise õiguse ja julgeoleku professor
Julgeoleku ja rahvusvaheliste kohustuste tasakaalustamine

PhD **Merilin Kiviorg**, Tartu Ülikooli rahvusvahelise õiguse kaasprofessor
Religioon ja oht julgeolekule

Kuigi teoreetiliselt on inimõiguste austamine absoluutne nõue ükskõik millistes olukordades, sh ka sõjaliste konfliktide või nende ohu korral, seavad konkreetset ohuolukorrad selle põhimõtte teostatavusele väljakutseid. Riigi ja rahvuse julgeolekut eksistentsiaalselt ohustavad rünnakud võivad tõstatada küsimuse, miks ja kuidas on vajalik kaitsta inimõigusi, kui sellega võib näiteks nõrgeneda elanikkonna turvalisus ja kestmise perspektiiv. Kas inimõiguste kaitse rahvusvaheline kohustus ikka kaalub üle tõhusad meetmed rünnakute tõrjumiseks või ennetamiseks või vastu tegutsemiseks? Samas teame eelmise sajandi õppetundidest, et just geopoliitilised vapustused on viinud inimõiguste põhimõtete ümbersõnastamise või lausa uute põhimõtete väljatöötamiseni. Osalejad arutlevad nendel teemadel nii praktilise teostatavuse kui teoreetilise konteksti raamistikus.

16.45-17.15 Kohvipaus

17.15-18.45

Rahvusvaheline kriminaalõigus kui julgeolekutagatis

Väitlusjuht: MA **Liina Lumiste**, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna külalislektor, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna doktorant

Arutelul osalevad: *Dr. iur.* **René Värk**, Tartu Ülikooli rahvusvahelise õiguse kaasprofessor; *mag.iur.* **Andres Parmas**, riigi peaprokurör; kolmas esineja selgumisel

Rahvusvahelise kriminaalõiguse üks eesmärke on heidutus – heidutus, et agressioonisõja algatajad, sõjakurjategijad ja inimsuse vastaste süütegude toimepanijad jõuavad kohtu ette ning säärased kogu inimkonda halvavad teod ei jää karistuseeta. Venemaa kallaletung Ukrainale ning seal peetav sõjapidamise reegleid minetav sõda on tõstnud rahvusvahelise kriminaalõiguse olulisuse ka Eesti jaoks uuele tasemele. Paneelis arutame, kas rahvusvahelise õiguse pakutav heidutus võiks toimida Eesti kaitseks? Kuidas adresseerida väljakutseid nagu riikide erinev koostöövalmidus ja õiguslik raamistik või uued sõjapidamise viisid droonidest küberrünnakuteni? Vähem tähtis ei ole vaadata ka sissepoole – milline on riigi enda roll rahvusvahelise kriminaalõiguse jõustamisel ja mida toob see kaasa Eesti kriminaalõiguse arengule?

15.15-16.45

Eesti parlament kriisis?

Väitlusjuht: **Aaro Mõttus**, Tartu Ülikooli riigiõiguse külalislektor, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna doktorant, riigiõiguse sihtkapitali nõukoja liige

PhD **Allan Sikk**, Londoni Ülikooli kaasprofessor
Kuidas taltsutada parlamenti?

Arutelul osalevad: PhD **Allan Sikk**, Londoni Ülikooli kaasprofessor; PhD **Margit Vutt**, riigikohtunik, põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi liige; **Armani Pogosjan**, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna magistriõppe üliõpilane

Pikka aega on parlamendiõigus Eestis olnud peamiselt üksnes Riigikogu siseselt huvipakkuv teema. Kuid pärast 2023. aasta Riigikogu valimisi enneolematult teravaks läinud poliitiline võitlus tõstis Riigikogu tegevust käsitlevate põhiseaduse normide ning parlamendisüsteemi regulatsioonide tõlgendamise ja kohaldamise küsimused avaliku arutelu fookusesse. Ja mitte ainult: viimase aasta jooksul on Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuna parlamendiga seoses teinud pea sama palju lahendeid kui kogu oma senise tegutsemisaja jooksul kokku. Kuna põhiseadus omistab Riigikogule keske rolli Eesti põhiseaduslikus riigikorralduses, on igati asjakohane küsida: kas meie konstitutsiooni- ja lihtõiguslik normistik annavad parlamendile ja selle liikmetele piisavad tagatised, et olla põhiseadusliku staatuse kõrgusel? Kas enamuse ja vähemuse võimalused parlamendi otsuseid mõjutada on tasakaalus?

Kohvipaus 16.45-17.15

17.15-18.45

Õigusriik kriiside ajastul

Väitlusjuht: **Heddi Lutterus**, Justiitsministeeriumi õiguspoliitika asekancler

Arutelul osalevad: **Madis Timpson**, justiitsminister (kinnitamisel); **Taimar Peterkop**, riigisekretär; **Mait Palts**, Kaubandus-Tööstuskoja peadirektor; PhD **Külli Taro**, Tallinna Tehnikaülikooli Ragnar Nurkse innovatsiooni ja valitsemise instituudi teadmussiirde juht

Viimaste aastate pidevate kriiside valguses on meie praegust olukorda hakatud iseloomustama ka kui „permakriisi“ (ingl. k *permacrisis*). See tähistab pikemat ebastabiilsuse ja ebakindluse perioodi, mis tuleneb katastroofiliste sündmuste jadast.

Alates 2020. aastast oleme üle elanud koroonakriisi, Valgevene-Euroopa Liidu piirikriisi ja energiakriisi. Jätkub sõda Ukrainas, mis on meie julgeolekulukorra teise valgusesse seadnud. Riigieelarve seis on pingeline, inflatsioon on olnud kiire ja majandus languses. Riigikogus toimunud obstruktsioonist on räägitud kui demokraatiakriisist. Kliimamuutused hoiatavad esseeisvast kliimakriisist.

Kõik see on pannud surve alla õigusriigi põhimõtted, kus kriiside kiireks lahendamiseks on olnud ja on jätkuvalt vaja leida kiireid lahendusi. Teisalt on sellega kaasnenud ettevõtjate, huvirühmade, meedia ja kodanike kasvav rahuolematus, et riik ei kaasa ega kuula neid ning kaasamine ja dialoog on muutunud näiliseks. Aina rohkem kostab nurinat nii õigusloomeprotsessi kui ka õigusaktide kvaliteedi kohta. Uuteks märksõnadeks on saanud kiirus, paindlikkus, kerksus, säilenõtkus. Samas oodatakse, et otsustamine oleks andmepõhine. Õigusriik, põhiõigused, seaduslikkuse põhimõte jne näivad olevat üha enam põhimõtted, mis tuuakse ohvriks praktilistele vajadustele ja mis kõlavad anakronistlikult.

Osalejad arutavad, kuidas lahendada nn permakriisist tulenevaid vajadusi, hoides samal ajal meie õigusriiki. Uurime, kas oleme kriiside lahendamise eesmärgil juba hakanud murendama meie õigusriigi alustalasid või milliseid ohtlikke suundumusi viimaste aastate kriiside valguses täheldatakse. Või vastupidi, arutame, kas uus aeg nõuabki uusi lahendusi ning juristide ja õigusteadlastena peame andma sellesse protsessi oma edasiviiva panuse. Põhiküsimus on, kuidas leida tasakaal, sest õigusriigi põhimõtete kahjustamine on lõpuks samuti oht meie riigi julgeolekule.

Reede, 27. september

09.30-11.00

Laste õiguste kaitse, perelepitus kui „võluvits“?

Väitlusjuht: **Risto Sepp**, Tallinna kohtutäitur

Arutelul osalevad:

Kristi Paron, vanemnõunik, Laste ja noorte õiguste osakond, Õiguskantsleri kantselei
Laste ombudsman

Merle Liivak, Tartu Linna Sotsiaal ja Tervishoiuosakonna juhataja. Pikaajaline laste
suhtluskordade praktik

Matti Orav, psühholoog ja Riikliku Perelepitusteenuse lepitaja

Tambet Laasik, vandeadvokaat, lepituse ja taasohvrastamise teema vedaja

Arutelu rikastavad repliigid video vahendusel:

Eliise Tiidussalu, Perelepitusteenuse peaspetsialist, Laste heaolu osakond,
Sotsiaalkindlustusamet. Perelepitajate järelevalve

Mare Merimaa, emeriitkohtunik, TLU lektor

Eesmärk on arutleda ekspertidega poolteise aasta eest jõustunud muudatusi laste õiguste valdkonnas – riiklikku perelepitust. Loodetavasti toetatakse diskussiooni kolleegide seas, et tutvustada perelepituse teenust, samas uurivalt arutades ja kasutades selleks intrigeerivat väljendit „võluvits“.

Sektsioonis kajastatakse osalevate ekspertide vahendusel riikliku perelepituse vajadust, nõrku kohti (kui neid on), kasu (tagasiivaade) aga ka arengut tulevikus.

11.00-11.30 Kohvipaus

11.30-13.00

Andmete avalikustamine ja julgeolek

Väitlusjuht: **Kristi Värk**, Justiitsministeeriumi andmekaitseõiguse talituse juhataja

Arutelul osalevad: *Mag. iur.* **Nele Siitam**, riigikohtunik; **Oskar Gross**, Keskkriminaalpolitsei juht; **Sten Tikerpe**, Advokaadibüroo NOVE nõunik ja vandeadvokaadi abi; **Regiina Sepp**, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi andmete taaskasutuse programmijuht

Andmete kaitsmine, aga ka nende kättesaadavus, on tänapäeval tihedalt seotud julgeoleku ja turvalisusega. Samas on Euroopa Liit ja Eesti viimastel aastatel hoogsalt liikunud andmepõhisema ühiskonna poole, mille üks osa on avaliku sektori käes oleva avaliku teabe andmine taaskasutuseks ehk avaandmeteks. Andmete avalikustamine võimaldab ettevõtjatel teha teadlikumaid otsuseid ning luua paremaid teenuseid. Samuti võimaldab andmete avalikkus füüsilistel isikutel paremini mõista, kuidas nende andmeid avalikes ülesannetes töödeldakse.

Tegemist on seeläbi avaliku sektori läbipaistvamaks muutmisega. Siiski ei tasu unustada, et avaandmete omaselt avaldatakse avaandmeid ilma piiranguteta, st tegemist on andmetega, mis on igaühele kättesaadavad. Sealjuures võib avaandmeid taaskasutada esialgselt erinevalt, nii ärilistel kui ka mitteärilistel eesmärkidel. Kas liigne andmete avalikustamine võib mõjutada ühiskonna julgeolekut?

09.30-11.00

Kriminaalmenetluse kestvuse mõju julgeolekule

Väitlusjuht: **Laura Aiaots**

Arutelul osalevad: Kaido Tuulemäe, Norman Aas, Martin Tuulik ning lisaks veel üks menetleja (lõplik koosseis selgumisel)

- Julgeoleku risk ja kriminaalmenetluse kestvus – kaardistada, milles väljenduvad julgeoleku riskid. Karistamatuse tunne, sest suure tõenäosusega alustatud kriminaalasi kuhugi ei jõua, vaid vaibub. Hirmutunne ühiskonna liikmetes ja omakohtu oht – inimesed ei tunne, et riik suudab kuritegusid ohjeldada ning tekitab usaldamatus riigi suhtes ning suurendab omakohtu ohtu. Halb mõju majanduskeskkonnale ning ka rahvusvahelistele suhetele. Meedia, kui hirmutunde tekitaja, et kõik venib.

- Kohtueelse menetluse kestvuse põhjused. Nii kriminaalmenetluse seadustik kui ka rahvusvahelisest õigusest tulenevad nõuded seavad aina enam reegleid tõendite kogumiseks. Eesmärgiks on privaatsusõigusi riivavate toimingute allutamine kohtu kontrollile võimalikult suures ulatuses ning samuti nende toimingute teostamise põhjalik põhjendamine. Seejuures tekib, aga küsimus, millises ulatuses on need nõuded põhjendatud ning aitavad tagada põhiõiguste tagamist, kuid ei kahjusta liialt menetlusõiguste kestvust.

- Menetlusdokumentide üle põhjendamine ei too selgust, vaid lisab menetlejatele lisakoormust ning ei taga ka põhiõiguste kaitset rohkem.

- Digiaja võimalused toovad kaasa nii uusi viise kuritegude toimepanemiseks kui ka väga suuri andmemahete, mille puhul on vaja ka ressursi menetluse läbiviimiseks. Keerukate kriminaalasjade menetlemine ongi aeganõudev ja rohkelt ressursi nõudev.

- Kas menetlusseadustik vajaks muudatusi, et vähendada kriminaalmenetluse alusetut venimist?

11.00-11.30 Kohvipaus

11.30-13.00

Õigusteenuse kättesaadavus

Väitlusjuht: *Dr. iur.* **Urmas Volens**, riigikohtunik

Arutelul osalevad: **Ivo Viires**, Ergo Kindlustuse juriidilise osakonna juhataja; Madis Timpson, justiitsminister / justiitshalduspoliitika asekanstler **Mari-Liis Mikli** (lõplik kinnitus saamisel); **Imbi Jürgen**, Eesti Advokatuur esimees; **Meelis Pirn**, Eesti Juristide Liidu juhatuse liige

Eesti keskmine netokuupalk 2023 detsembri seisuga oli ca 1600 eurot. Selle summa eest saab finantseerida ca 10 tundi enam-vähem kvaliteetset õiguseabi. Aga lisaks on inimesel vaja maksta muude elamiskulude eest (keskmine eluasemelaenu jääk 2023.a lõpu seisuga oli 56 000 eurot, keskmine autoliisingu jääk ca 12 000 eurot). 2021. a alguse seisuga oli mediaanhoiuse summa – millest pooltel inimestel on rohkem ja pooltel vähem hoiuseid – ligikaudu 1300 eurot. Selline keskmine palgaga inimene ei kvalifitseeru ilmselt ka riigi õigusabile, kuna pole piisavalt vaene. Seega – kuidas see inimene oma õigusprobleemide lahendamist finantseerima peaks? Kui selleks tegelikkuses võimekust ei ole, siis tuleb küsida, kas ja kuidas on selles olukorras tagatud Põhiseaduse § 15 sätestatud kohtupõhiõigus ja muud põhiõigused? Võimalike lahenduste üle osalejad arutavadki.

09.30-11.00

Põhiseaduse dilemma: areneda või tarduda

Väitlusjuht: PhD **Jüri Raidla**, Riigiõiguse sihtkapitali nõukoja liige

Arutelul osalevad: PhD **Ülle Madise**, õiguskantsler; **Rein Lang**, endine justiitsminister; **Heiki Loot**, riigikohtunik, Riigiõiguse sihtkapitali nõukoja liige; **Kristel Urke**, Kaitseministeeriumi rahvusvahelise õiguse valdkonna juht

Põhiseadus on kõrgemat järku seadus, millele on omane kõrgem üldistustase ning mille mõttel on võrreldes teiste seadustega määratult suurem tähendus. Seetõttu on Põhiseaduse tõlgendamise ruum suurem, kuid ometigi mitte piiritu. Kui õigus-poliitiline tegelikkus ja Põhiseaduse tõlgendus hakkavad liigselt erinema ning kui Põhiseaduse tõlgendamist hakatakse painutama eesmärgiga tõestada selle küsitavat vastavust muutunud poliitilisele ja sotsiaalsele reaalsusele, on tulemuseks Põhiseaduse õiguslik ja poliitiline devalveerumine.

Põhiseadust ei tohi kergekäeliselt muuta. Samas ei tohi Põhiseadust ahistada, sellelt ei tohi ära võtta arenguvõimalust ning seeläbi kahjustada riigi ja ühiskonna arenemise võimekust. Põhiseadus ei tohi olla poliitiline mängukann ega ka kivisse raiutud dogmaatiliste normide virn. Eestile eduka tuleviku loomise nimel tuleb Põhiseadust muuta nii vähe kui võimalik, kuid nii palju kui vajalik.

11.00-11.30 Kohvipaus

11.30-13.00

Õigusriigi kaotamine ja hoidmine eriolukorras Ajaloolisi kogemusi

Väitlusjuht: *Dr. iur.* **Marju Luts-Sootak**, Tartu Ülikooli õiguse ajaloo professor

Dr. iur. **Marju Luts-Sootak**, Tartu Ülikooli õiguse ajaloo professor; *dr. iur.* **Hesi Siimets-Gross**, Tartu Ülikooli õiguse ajaloo ja Rooma õiguse kaasprofessor

Õigusriigi taandamist võimaldanud eriolukorra seaduslik alus Eesti Vabariigi algusaegadel

Mag. iur. **Hannes Vallikivi**, Advokaadibüroo WALLESS vandeadvokaat ja partner, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna doktorant

Väljasaatmine sisejulgeoleku meetmena Eesti Vabariigi esimesel iseseisvusperioodil

Mag. iur. Toomas Anepaio, Riigikohtu arhivaar

Välis-Eesti õigusteadlaste päevad – Eesti õigusmõtte hoidjad

Eesti Vabariigi esimest põhiseadust 1920. aastast peeti omal ajal radikaalsuseni demokraatlikuks ja nimetati vahel ka äärmiselt individualistlikuks, sest selles sisaldus võrdlemisi ulatuslik põhiõiguste kataloog. Vähem on pööratud tähelepanu asjaolule, et seesama põhiseadus võimaldas eriolukorras põhiõiguste kataloogi suurelt jaolt n.ö välja lülitada. Põhiseaduses väljendatu toimimiseks on aga vaja ka nn lihtõiguse tasandit. Marju Luts-Sootaki ja Hesi Siimets-Grossi ettekandes tuleb juttu sellest, milles see lihtõiguse tasand Eesti Vabariigi esimesel iseseisvusperioodil õieti seisnes ja kust see pärit oli. Hannes Vallikivi vaatab ühe konkreetse instituudi näitel, mida tähendas eriolukorras ette nähtud piirangute rakendamine tollases praktikas. Toomas Anepaio ettekandes vaadeldakse aga hoopis erilist olukorda, kui Eesti riik ei saanud toimida, kuid eesti juristid hoidsid siiski alles Eesti õigusmõtet.

09.30-11.00

Maade omandamine riigikaitseks

Väitlusjuht: *Mag. iur. Triinu Rennu*, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna nooremteadur-doktorant

Mag. iur. Triinu Rennu, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna nooremteadur-doktorant

Maade omandamine ja sundvõõrandamine aastatel 1918–1940

Dr. iur. Priidu Pärna, Tallinna notar

1995. aasta kinnisasja sundvõõrandamise seadus – õigusakt *to do* nimekirjast

Sektsiooni lõpetab arutelu teemal – **kuivõrd on riigikaitse objektide maavajadused mõjutanud kinnisasja avalikes huvides omandamise regulatsiooni.**

LLM **Ave Henberg**, Kliimaministeeriumi teede- ja raudteosakonna õigusnõunik

Kaupo Kaasik, Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse taristuprojektide koostöö koordinaator

Merje Krinal, Maa-ameti maakorralduse osakonna juhataja, Rail Baltic projektijuht

Sõjalis-kaitselistel eesmärkidel maade sundvõõrandamise eriseadustest ja 1939. aasta baaside lepingu tõttu ette võetud õiguslikest muudatustest teeb ajaloolise sissevaate Triinu Rennu. Priidu Pärna ettekandest saame teada, mis andis tõuke 1995. aastal kinnisasja sundvõõrandamise seaduse tegemiseks ning millest võeti eelnõu kirjutamisel eeskuju.

Vestlusringis räägivad praktikud sellest, kuivõrd on julgeoleku olukorra muutus avaldanud mõju kinnisasja avalikes huvides omandamise seaduse regulatsioonile. Arutatakse tekkinud raskusi tasakaalu leidmisel era- ja avalike huvide vahel ja kuidas mõjutab maavajaduse ajaraam läbirääkimisi maaomanikega ning kuidas ikkagi saavutatakse kokkulepe maa omandamiseks.

11.00-11.30 Kohvipaus

11.30-13.00

Küberturvalisus ja pettustega võitlemine virtuaalvarade maailmas

Intro: Eelmisel aastal varastasid Põhja-Korea küberkurjategijad Eesti ettevõttelt 37 miljonit dollarit. Eesti finantssektori ettevõtete vastu toimub küberrünnakuid igapäevaselt ning nende kliente kistakse petuskeemidesse. Kuidas Euroopa Liidu uus regulatsioon virtuaalses maailmas korda loob ning mida see turuosalistele ja nende klientidele tähendab, sellest arutlevad järgmised panelistid.

Eesmärk: Anda kuulajatele lühiülevaade küberohtudest ja pettustest virtuaalvarade valdkonnas eluliste näidetega ning selgitada, kuidas eksperdid tegutsevad kuritegude ennetamise ja pettuste vastu võitlemise nimel, et hoida Eesti finantssüsteem tervena.

Panelistid:

- CoinsPaid esindaja. Põhja-Korea küberkurjategijad varastasid neilt 37 miljonit dollarit, räägiks, mis juhtus.
- Politsei küberkaitse üksuse esindaja. Räägiks, kuidas politsei menetleb ja/või ennetab.
- CoinLoan pankrotihaldur ja vandeadvokaat Martin Pärn. Räägiks, kuidas tekkis 200 miljonilne võlg ja kuidas klientide raha/virtuaalvara on võimalik kätte saada.
- Virtuaalvääringu teenuse pakkuja vastavuskontrolli ja/või riskijuht. Räägiks, kuidas Euroopa uue regulatsiooni MiCA valguses peaks vara ja raha hoidma ja kuidas pettuste vastu võideldakse.
- Vandeadvokaat (nt Rauno Kinkar Lextalist v Toomas Seppel Hedmanist). Arutaks MiCA raames õiguslikke väljakutseid.

Lisainfo:

Arutasime, et paneelis võiks kellegi asemel olla ka nt Coinbase v Crypto.com õigusüksuse juht, mõne rahvusvahelise organisatsiooni küberkuritegevuse juht, jmt, kuid ei ole neilt veel nõusolekuid saanud.

09.30-11.00

Turvalisuse ja paindlikkuse piirid kaasaegsetes töösuhetes

Väitlusjuht: **Liina Naaber-Kivisoo**, Viru maakohtu kohtunik

PhD **Seili Suder**, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi töösuhete ja töökeskkonna osakonna juhataja

Kas tehisaru kaotab töösuhetest turvalisuse?

Mag. iur. **Thea Treier**, nõunik tööküsimustes Eesti Vabariigi alalises esinduses Euroopa Liidu juures

Pärisintellekti sekkumine otsuste tegemisse – kas platvormitöö lõpp?

Dr. iur. Merle Erikson, Tartu Ülikooli tööõiguse professor
Millise kannatuse heastab töötajale töölepingu ebaseadusliku ülesütlemise korral makstav hüvitis?

LLD **Annika Rosin**, Turu Ülikooli töö- ja sotsiaalõiguse kaasprofessor
Kas Eesti seadused võimaldavad streikida – mida õppida Soomelt?

Kaasaegsete töösuhete reguleerimisel on keskmesse tõusnud järjest suurema paindlikkuse tagamine töölepingu pooltele. Seda võimestavad üha kiirenev tehnoloogia areng ning töötaja ja tööandja teisevad huvid. Kõige selle juures kipub tahaplaanile jääma tööõiguse regulatsiooni lähtekohaks olev töötaja turvalisus ning põhiõiguste kaitse. Osalejad arutlevad, kuidas tagada töösuhete viimaste arengute taustal töötaja privaatsuse ja ülesütlemise kaitse ning streigiõigus.

11.00-11.30 Kohvipaus

11.30-13.00

Tööõnnetused ja kutsehaigused – julgeolekuoht õigussüsteemile ja majandusele?

Väitlusjuht: *Dr. iur. Gaabriel Tavits*, Tartu Ülikooli sotsiaalõiguse professor

Mag. iur. Merle Malvet, õiguskantsleri kantselei sotsiaalsete õiguste osakonna vanemnõunik
Kahjuhüvitis tööõnnetuse ja kutsehaiguse korral

Kaire Saarep, Tööinspektsiooni peadirektor
Tööõnnetused ja kutsehaigused Tööinspektsiooni pilgu läbi

Mihkel Nukka, UniLaw Õigusbüroo jurist
Tööga seotud tervisekahjustuste nõuded kohtumenetluses. Väljakutsed ja võimalikud lahendused

Peep Peterson, Eesti Ametiühingute Keskliidu endine esimees ning endine tervise- ja tööminister
Kolgata tee kolmepoolsete kokkulepete saavutamisel tööohutuse ja töötervishoiuga seotud riskide maandamisel

Tööõnnetused ja kutsehaigused on oluline osa tööelust. Seni ei ole üheselt selge, kuidas tuleb käituda olukorras, kui tööõnnetus või kutsehaigus on aset leidnud. Kas kutsehaiguse ja tööõnnetuse puhul on tegemist riskiga? Kui tegemist on riskiga, kas see on ainult tööandja risk või tegemist on samuti riskiga riigile, millega tuleb igal juhul arvestada? Arutelus otsitakse vastust küsimusele – kelle risk ja mure on tööõnnetus ja kutsehaigus Eesti tänases ühiskonnas?

13.00-14.15 Lõuna toimumiskohtades

Lõppistung

(Vanemuise kontserdimaja)

14.15-15.45 **Meie õiguskultuur**

Väitlusjuhid: *Dr. iur. Marju Luts-Sootak*, Tartu Ülikooli õiguse ajaloo professor, PhD **Marko Kairjak**, Eesti Akadeemilise Õigusteaduse Seltsi aseesimees, Ellex Raidla Advokaadibüroo vandeadvokaat ja partner

Arutelul osalevad: Marju Lauristin, Heili Sepp, Katrin Prükk, kahe osaleja kinnituse ootel

Meie Lissabon, meie Istanbul, meie köök, meie riik, meie õigussüsteem, meie institutsioon... Kõiges väljendub assotsiatsioon, omistamine ja arhetüüpsus – miski mis on minu, aga samas ei ole veel ideaalne. Iga juristi jaoks on mingi meie õigussüsteem, milles nii see, mis on õigus, mis on süsteem ja miks ta on tema jaoks just meie, on tema peas ajapikku tekkinud arusaamade ja seoste tulem. Kui juriste on koos mitu, moodustavad need „meied“ mingi sidusaine, mida saaks nimetada õiguskultuuriks – see miski, mis hoiab seda kõike koos, ent ei ole Riigi Teatajast leitav. Või natuke siiski on? Või vähemalt peaks olema?

15.45 Kokkuvõte/lõppsõnad

Dr. iur. Priidu Pärna, Tallinna notar

Annetuse üleandmine (22. aprilliks ettepanekud nii sihtotstarbe kui ka annetust vastuvõtva organisatsiooni kohta).